

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
ім. О.М. МАРЗЄЄВА НАМН УКРАЇНИ»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

ПРО НОВОВВЕДЕННЯ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Підстава: рішення Вченої ради
ДУ «ІГЗ ім. О.М. Марзеєва НАМН України»
Протокол № 6 від «07» червня 2023 р.

САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ДО ЗАХИСНИХ СПОРУД ЗАХИСТУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УСТАНОВА-РОЗРОБНИК:

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ
ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
ім. О.М. МАРЗЄЄВА НАМН УКРАЇНИ»

АВТОРИ:

д.мед.н., проф. Махнюк В.М.,
д.мед.н., ст.н.с. Платонова А.Г.,
к.б.н. Павленко Н.П.,
Даниленко О.М.,
к.б.н. Могильний С.М.
Махнюк В.В.,
Мельниченко С.О.,
Скочко В.П.,
Пелех Л.В.

Київ - 2023

Суть впровадження: удосконалення гігієнічних, протиепідемічних, містобудівних критеріїв щодо безпеки освітнього простору шляхом створення умов цивільного захисту в закладах загальної середньої освіти України в умовах воєнного стану з урахуванням міжнародного досвіду.

Пропонується для впровадження в роботу: системи громадського здоров'я України, регіональних ДУ «Центри контролю та профілактики хвороб МОЗ України», територіальних органів Держпродспоживслужби, практичних лікарів – гігієністів, фахівців проектних, експертних організацій Мінрегіону, органів виконавчої влади і територіальних громад та керівників закладів загальної середньої освіти.

З 24 лютого 2022 року Україна перебуває у стані війни. В таких умовах гостро постало питання збереження процесів життєдіяльності дітей, що потребувало створення для них умов цивільного захисту. Такі нові умови життя затребували внесення низки змін та доповнень до законодавства.

Станом на 1 вересня 2022 року в Україні постраждало 2405 закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), з них 270 – повністю зруйновані.

В Україні новий навчальний рік розпочався в умовах війни. Відповідно до вимог статті 21 Кодексу цивільного захисту України учні ЗЗСО країни мають право на забезпечення засобами колективного цивільного захисту.

Відповідно до новітнього Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» від 29.07.2022 №2486-IX врегульовано питання щодо проектування та будівництва у всіх громадських об'єктах, в тому числі у школах та дитячих садках, захисних споруд цивільного захисту (сховище, приторадіаційне укриття, споруди подвійного призначення) з урахуванням вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту. Для забезпечення освітньої діяльності в умовах воєнного стану були

внесені зміни до Законів України: Кодексу цивільного захисту, «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту».

Відповідно до постанови КМ України від 24.06.2022 р. №711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні» навчання в ЗЗСО традиційно (офлайн) розпочалося в День знань – 1 вересня.

На підставі положень Закону України “Про повну загальну середню освіту” щодо врегулювання окремих питань освітньої діяльності в умовах воєнного стану” МОН рекомендовано здійснювати 2022/2023 навчальний рік за різними формами організації освітнього процесу: дистанційне навчання (онлайн); очна традиційна форма навчання (офлайн); змішана форма навчання (онлайн + офлайн).

Рішення щодо традиційного (офлайн), онлайн чи змішаного формату приймаються місцевими органами, територіальними громадами, військовими адміністраціями, директорами шкіл з урахуванням побажань батьків, за умови забезпечення цивільного захисту всіх учасників освітнього процесу.

За даними МОН на 01. 09. 2022 р. в Україні налічується 13991 ЗЗСО. У новому 2022/2023 н. р. розпочали роботу 12903 ЗЗСО, з них 3539 – у офлайн форматі, 3867 – у змішаному, 5497 – в онлайн.

У порівнянні з 2021 р. кількість шкіл у 2022 р. зменшилась на 824, в т.ч. 249 шкіл (1,7%) по причині ліквідації, 308 шкіл (2,1%) – об’єднання до опорних ЗЗСО. У 2022/2023 н. р. навчається 3898500 учнів, що на 300 тис. (7%) менше у порівнянні з 2021/2022 н.р., що пояснюється міграцією сімей з дітьми за кордон.

Усі існуючі ЗЗСО України за вимогами наказу МВС України від 09.07.2018 р. №579 входять до фонду захисних споруд цивільного захисту, є будівлями подвійного призначення та вважаються найпростішим укриттям не тільки для учнів, а й населення, що проживає у пішохідній доступності ЗЗСО.

Визначення поняття «споруди цивільного захисту», «інженерно-технічні заклади цивільного захисту» та ін. сформульовано у наступних законодавчих, підзаконних та нормативних документах:

- Кодекс цивільного захисту України;
- Постанова Кабінету міністрів України «Порядок використання захисних споруд цивільного захисту (цивільної оборони) для господарських, культурних та побутових потреб», від 25. 03. 2009 р.;
- ДБН В.1.2-4:2019 «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони)»;
- ДБН А.3.1-9:2015 «Захисні споруди цивільного захисту. Експлуатаційна придатність закінчених будівництвом об'єктів»;
- ДБН В.2.2-5-97 «Будинки і споруди. Захисні споруди цивільної оборони» (із змінами);
- Наказ Державної служби з надзвичайних ситуацій України «Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту» від 14.06.2022 №03-1870/162-2.

Споруди цивільного захисту – сховище, протирадіаційне укриття, споруди подвійного призначення. В особливий період фонд захисних споруд цивільного захисту може нарощуватися шляхом будівництва швидко-споруджуваних захисних споруд цивільного захисту та створення найпростіших укриттів.

Захисні споруди цивільного захисту, споруди подвійного призначення та найпростіші укриття складають фонд захисних споруд цивільного захисту і належать до засобів колективного захисту.

Для створення безпечних умов перебування у закладах освіти для дітей, учнів, студентів і працівників під час воєнного стану ДСНС України було розроблено «Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти» від 14.06.2022 № 03-1870/162-2.

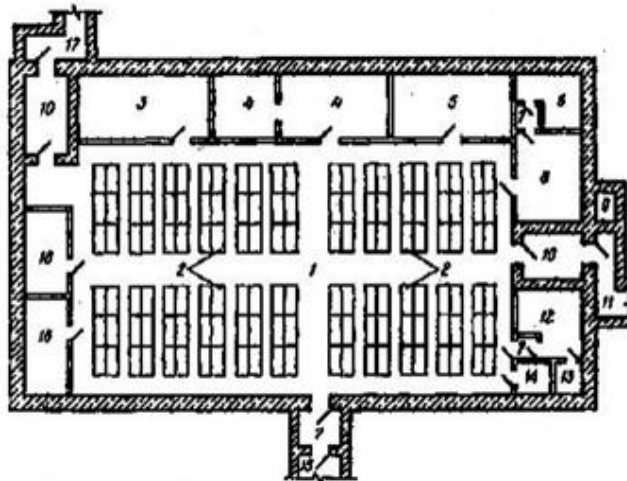
Відповідно до цих рекомендацій створюються комісії у складі фахівців галузей освіти та науки, цивільного захисту, містобудування та архітектури, охорони здоров'я центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій, а також фахівців територіальних органів та місцевих підрозділів ДСНС України, Держпродспоживслужби України тощо.

Завданням комісії є проведення обстеження будівель ЗЗСО на предмет дотримання вимог щодо забезпечення умов цивільного захисту.

Важливим недоліком при обстеженні освітніх закладів була відсутність виходів з підвального укриття на відстані висоти будівлі. Як приклад, у зруйнованій школі внаслідок бойових дій в м. Салтівка Харківської області, у ході розбирання завалів було виявлено, що вхідна/вихідна група до укриття знаходилась в тілі будівлі, і була зруйнована, що стало пасткою для постраждалих.

Фактично укриття мають тільки приміщення для дітей та вчителів, приміщення для санвузла і допоміжні приміщення взагалі відсутні.

За чинною нормативною базою орієнтовний набір приміщень в укритті ЗЗСО надано на Рисунку.

1 – приміщення для людей; 2 – лавки, дворівневі ліжка; 3 – медпункт; 4 – пункт управління ЦО; 5 – приміщення для продовольства; 6 – для вентиляційного обладнання; 7 – тамбур; 8 – фільтровентиляційна; 9 – розширювальна камера; 10 – тамбур-шлюз; 11 – вхід 1; 12 – ДЕС; 13 – склад ПММ; 14 – електрощитова; 15 – вхід 3 (аварійний вихід); 16 – санвузли (жіночий, чоловічий); 17 – вхід 2.

Рисунок – Орієнтовний набір приміщень в укритті ЗЗСО

Передбачено, що за відсутності вбудованого укриття у ЗЗСО рекомендується використовувати найближче розташоване із відповідною місткістю та у пішохідній доступності (не більше 100 м).

За результатами досліджень ЗЗСО проведених лабораторією гігієни планування та забудови населених місць встановлено, що переважна кількість ЗЗСО побудовані у період 1970-1999 рр. і у більшості з них відсутні повноцінні захисні споруди цивільного захисту.

За наявності захисних споруд цивільного захисту у підвальних (цокольних) приміщеннях у частини ЗЗСО у мирний час ці приміщення використовувались за іншим подвійним призначенням – під склади або для проведення уроку допризовної військової підготовки «Захисники та захисниці України», у радянські часи – для стрільби з рушниці (тири). Станом на сьогодні ці приміщення не відповідають в повній мірі Вимогам ДСНС України від 14.06.2022 р. №03-1870/162-2, і не готові до перебування в них дітей протягом 48 годин у випадку небезпеки, як це вимагає освітнє законодавство. Фахівцями лабораторії гігієни планування та забудови населених місць розроблені санітарно-гігієнічні вимоги до укриттів ЗЗСО, за якими ЗЗСО повинні:

- розміщуватися у підвальному або цокольному поверхах, а за умови наявності огорожувальних будівельних конструкцій – на першому поверсі будівлі;

- забезпечуватись електроживленням, штучним освітленням, системами водопроводу та каналізації, мати примусову або природну вентиляцію. Якщо відсутні водопостачання і каналізації, мають бути окремі приміщення для встановлення біотуалетів;

- мати не менш ніж два евакуаційні виходи, один з яких може бути аварійним (у споруді подвійного призначення або найпростішому укритті місткістю менш як 50 осіб допускається наявність одного евакуаційного виходу);

- мати рівну підлогу, придатну для забезпечення місцями для сидіння або лежання (лави, інші місця для сидіння та лежання);
- мати висоту приміщень не менше 2 м (допускається не менше 1,8 м, якщо це було передбачено проектною документацією);
- мати місткість укриттів з розрахунку 1,0 м² площі основних приміщень на одну особу;
- забезпечуватись обладнанням з безперервним режимом роботи впродовж не менше 48 годин;
- забезпечуватись контейнерами для зберігання продовольства, резервним штучним освітленням, первинними засобами пожежогасіння, засобами надання медичної допомоги, засобами зв'язку й оповіщення, шанцевим інструментом (лопата піхотна (мала), велика саперна лопата, сокира військова (спеціальна), киркомотика, лом).

Через приміщення укриттів, призначених для перебування дітей, не мають проходити водопровідні та каналізаційні магістралі.

При відсутності в будівлі ЗЗСО укриттів пропонується, як елемент запозичення досвіду воюючої країни Ізраїлю, встановлення вуличних укриттів у пішохідній доступності школярів ЗЗСО, що забезпечить створення умов безпеки при тимчасовій повітряній тривозі в умовах воєнного стану.

Крім того, у всіх школах Ізраїлю діти мають чіткий алгоритм дій – «Шлях до укриття», «Трикутник життя», відповідно до яких вони діють у разі повітряної тривоги. За аналогією кожна українська дитина знає, що у випадку, коли вона не може або не встигає потрапити до сховища, необхідно використовувати «Правило двох стін».

Таким чином, внаслідок, зумовлених триваючою широкомасштабною збройною агресією російської федерації проти України, та з метою підвищення рівня безпеки учнів, їх батьків, вчителів, персоналу в умовах воєнного стану, обґрунтовано критерії санепідблагополуччя для укриттів при будівництві/або відновленні ЗЗСО, що відповідає основним положенням новітнього законодавства України та міжнародним вимогам.

Інформаційний лист підготовлено за результатами науково-дослідної роботи «Гігієнічна оцінка містобудівної документації населених пунктів, які постраждали в результаті бойових дій, для створення умов безпечного проживання населення», номер державної реєстрації: 0123U100941.

За додатковою інформацією звертатися до авторів листа: ДУ «ІГЗ НАМНУ», професор, д.мед.н., лікар-гігієніст вищої кваліфікаційної категорії Махнюк В.М. (044)292-14-41; к.біол.н. Павленко Н.П.; к.біол.н. Могильний С.М.

Анотованим описом Інформаційного листа є ***Повідомлення про наукову продукцію Реєстр № 76/10/24***, яке ввійшло до ПЕРЕЛІКУ наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10), затверджений МОЗ України та НАМН України 11.04.2024р. / ДНП «Центр тестування», www.testcentr.org.ua